

Dialogisch schrijven

Achtergrondinformatie over duurzaamheid

Leerlingen oefenen in deze lessenreeks met het schrijven van overtuigende teksten over duurzaamheid en gaan daarover met elkaar in dialoog. Dit thema is betekenisvol en urgent voor leerlingen, zij zijn immers de volgende generatie die op deze planeet leven. Maar wat is daar straks nog van over? In deze lessenserie buigen leerlingen zich over deze kwestie. In een reeks van acht lessen nemen leerlingen een eigen standpunt in over duurzaamheid en leren ze met persoonlijke en feitelijke argumenten leeftijdsgenootjes te overtuigen om ook duurzamer te leven. Dit onderwerp sluit goed aan bij [Dag van de Duurzaamheid Onderwijs](#) op 8 oktober, waarop duizenden scholen meedoen aan een duurzame actie.

Opbouw van de lessenreeks

De leerlingen schrijven vier overtuigende teksten over duurzaamheid, waarbij ze steeds twee weken hebben om aan hun tekst te werken. In de eerste week verzamelen leerlingen gezamenlijk ideeën en argumenten en schrijven ze (individueel) een eerste versie van hun tekst. In de tweede week lezen ze elkaars teksten en bespreken met elkaar wat ze er goed aan vinden en wat nog beter kan. Op basis hiervan schrijven ze een tweede versie van hun tekst. In les 6 sturen ze hun brief op naar een leerling van een andere school. Ze krijgen dan ook zelf een brief toegestuurd waar ze op reageren in les 7 en 8.

Les	Leerdoel
Les 1 en 2	Ik kan vertellen en schrijven over hoe ik het verschil maak als het gaat om duurzaamheid.
Les 3 en 4	Ik kan in mijn tekst een standpunt innemen over duurzaamheid en ik kan dit onderbouwen met argumenten en een tegenargument weerleggen.
Les 5 en 6	Ik kan in een brief iemand ervan overtuigen om mijn duurzame idee uit te voeren.
Les 7 en 8	Ik kan gepast schriftelijk reageren op iemands duurzame idee, zowel wat betreft inhoud als toon.

Hoe past deze lessenreeks binnen het (eigen) curriculum?

Inhoudelijk sluit de lessenreeks aan op de inhoudslijn 'De wereld om je heen' binnen het domein [Oriëntatie op jezelf en de wereld](#). Je werkt aan het kerndoel 'de leerlingen leren met zorg om te gaan met het milieu'. Afhankelijk van de eigen onderwerpkeuze staan de volgende doelen centraal:

- onderzoeken wat de invloed is van het consumptiepatroon van de mens op het milieu;
- beseffen van het belang om natuur te behouden;
- verkennen van mogelijkheden van de mens om bij te dragen aan behoud/herstel van het natuurlijk evenwicht (watermanagement);
- zorgdragen voor het milieu;
- verkrijgen van een beginnend ecologisch inzicht (duurzame ontwikkeling).

Wat is duurzaamheid?

Duurzaamheid betekent dat je de aarde zo gebruikt dat toekomstige generaties er ook nog plezier van kunnen hebben. De Wereldcommissie voor milieu en ontwikkeling omschrijft duurzaamheid als “een ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen”. In een duurzame wereld raakt de aarde niet uitgeput en kan deze ook op langere termijn het totaal van onze consumptie dragen. Hierbij zijn mens, milieu en economie met elkaar in evenwicht. Dit worden ook wel de drie P's genoemd: People, Planet en Profit. Op dit moment is er geen goede balans tussen mens, milieu en economie, waardoor de aarde uitgeput raakt. Een voorbeeld van hoe winst ten koste gaat van mens en milieu is de productie van kleding. Veel kleding wordt gemaakt door mensen die werken onder erbarmelijke omstandigheden en weinig betaald krijgen. Daarmee zijn de productiekosten laag en kunnen kledingbedrijven winst maken. Ook raken door een slecht productieproces natuurlijke grondstoffen uitgeput, denk aan waterverspilling, en gaat de kleding niet lang mee waardoor het al snel op de afvalhoop terechtkomt. Er zijn veel vergelijkbare voorbeelden te geven van de impact van economische activiteiten op mens en milieu.

Eerlijke kleding, energie besparen, bewuster eten of afval recyclen?

Kinderen kunnen van alles doen voor een duurzame wereld. Denk aan het produceren van minder afval door niet meer te gebruiken dan nodig, zwerfafval rapen, of inzetten op afval scheiden en hergebruiken (recyclen). Of bijvoorbeeld apparaten niet op stand-by laten staan, letten op waar je spullen koopt, minder lang douchen, groene energie gebruiken, lichten uitdoen als je niet in de kamer bent, rekening houden met de ecologische voetafdruk van je voedsel, minder internetten, geen vuurwerk afsteken, en nog veel meer.

Introductie van het thema duurzaamheid in de klas

Voor sommige kinderen is duurzaamheid misschien een abstract begrip. Als introductie van het thema kan samen gekeken worden naar voorbeelden van kinderen die iets bijzonders hebben gedaan op het gebied van duurzaamheid, denk aan Boyan Slat met de 'Ocean Cleanup' en Greta Thunberg met de 'Climate strike'. De leerlingen krijgen zo een beter beeld van wat er allemaal met duurzaamheid te maken heeft en dat zij zelf bij kunnen dragen aan oplossingen voor het klimaatprobleem.

Bekijk de bronteksten: <https://surfdrive.surf.nl/files/index.php/s/c3vNvWSCBWDhagI>

Je kunt het leerlingen ook zelf laten ervaren, bijvoorbeeld door de volgende onderzoekjes:

- Afval verzamelen en dat wegen. Bijvoorbeeld de hoeveelheid afval rond de school per m², voor en na periode van zappen (zwerf afval pakken).
- Verpakkingen verzamelen, bijvoorbeeld op weg naar school. Hoeveel kom je tegen en waarvan is dit gemaakt? Hoe gaat dat productieproces? Is recycling mogelijk?
- Verteren: verschillende materialen in bak met grond stoppen en metingen doen.
- Bekijk je eigen kledinglabel: waar komt jouw kleding vandaan?

Of bekijk samen een van de volgende filmpjes of acties:

- [Meet Molly, the Kid Who Never Stops Inventing GE Commercial](#)
- [Flashmob: recyclen van een plastic fles](#)
- Project [Groene Voetstappen](#) of Project Energie Den Haag: [Energie - informatie en downloads](#).
- Challenges en acties: <https://www.energiegenie.nl/doe-mee/challenges> of <https://dagvandeduurzaamheidonderwijs.nl/doe-mee/basisonderwijs>.

Kies een onderwerp voor de lessen dat goed bij jouw leerlingen past

Als leerkracht heb je de keuze om in deze lessenserie in te zetten op de reikwijdte van het thema, of juist de verdieping te zoeken voor een bepaald duurzaamheidsaspect, zoals het klimaat, biodiversiteit of afvalrecycling. Hierbinnen kunnen leerlingen hun eigen keuzes maken voor dat wat zij persoonlijk belangrijk vinden en daarover schrijven.

Hieronder staan vier mogelijke thema's uitgewerkt met linkjes naar lesmateriaal en bronteksten.

Thema 1: duurzame energie

Momenteel doorgaan we in de wereld een 'Energie[r]evolutie'. Greenpeace heeft een simulatiespel ontwikkeld dat met de hele klas gespeeld kan worden. In het spel kijken leerlingen naar klimaatverandering vanuit de ogen van de overheid, milieuorganisatie, energiemaatschappij of consument. Zo leren ze vanuit diverse invalshoeken naar duurzame energie kijken.

Onderwerpen: fossiele brandstoffen, duurzame energie, energieproblematiek, klimaatverandering.

Bekijk de bronteksten: <https://surfdrive.surf.nl/files/index.php/s/g9YjCWyfFdDtwWe>

Suggesties voor lesmateriaal:

- <https://www.nemosciencemuseum.nl/nl/onderwijs/primair-onderwijs/lesmateriaal-po/lesmateriaal/de-energierevolutie/>
- <https://www.greenpeace.org/nl/lesmaterialen/de-energierevolutie/>

Thema 2: afvalproductie en recycling

Plastic is ontzettend handig; we gebruiken het de hele dag door. Daarentegen kennen we ook allemaal de beelden van de plasticsoep in de oceaan. In dit thema leren de kinderen wat de plasticsoep is en wat daarvan het effect is op het milieu. Samen gaan ze op zoek naar acties die zij kunnen uitvoeren om de plasticsoep te verminderen.

Onderwerpen: plastic soep, afvalproductie, recycling, effect op natuur.

Bekijk de bronteksten: <https://surfdrive.surf.nl/files/index.php/s/lms0m0oY7oRLV1>

Suggesties voor lesmateriaal:

- <https://www.plasticsoupfoundation.org/wat-wij-doen/educatie/plasticsoep-lesmateriaal-basisonderwijs/het-lespakket/>
- <https://www.greenpeace.org/nl/lesmaterialen/het-plastic-monster/>
- <https://kids.wecycle.nl>
- <https://www.triodos.nl/artikelen/2018/7-tips-om-minder-plastic-te-gebruiken>

Thema 3: voedsel

In de supermarkt kun je tegenwoordig alles kopen wat je nodig hebt. Maar hoe kun je met wat je eet invloed hebben op het milieu? Dit thema gaat over de invloed van vlees en zuivel op het klimaat. De leerlingen worden gestimuleerd om na te denken over alternatieven: hoe kun je gezond en lekker eten met minder vlees en zuivel?

Onderwerpen: broeikaseffect, ontbossing, water, dierenwelzijn, gezondheid, schijf van vijf.

Bekijk de bronteksten: <https://surfdrive.surf.nl/files/index.php/s/GZNIrp5b9oklFaC>

Suggesties voor lesmateriaal:

- <https://www.greenpeace.org/nl/lesmaterialen/vlees-en-klimaat/>
- <https://weekzondervlees.nl/lespakket-basis-en-middelbare-scholen/>
- <https://www.jonglereneten.nl/inspiratie/ga-aan-de-slag-met-voedselonderwijs-de-maand-oktober>

Thema 4: eerlijke kleding

Even een goedkoop nieuw shirtje halen; iedereen doet het wel eens. Maar kijk je dan ook waar het gemaakt is? In dit thema ontdekken leerlingen dat kleding geproduceerd wordt in verre landen en ze onderzoeken wat daarvan het effect is op het milieu en de levensomstandigheden van die mensen. De leerlingen bedenken duurzamere alternatieven voor het kopen van nieuwe kleding.

Onderwerpen: kledingproductie, leefomstandigheden productielanden, milieuvervuiling.

Bekijk de bronteksten: <https://surfdrive.surf.nl/files/index.php/s/UqsQBsf3kvRBIUs>

Suggesties voor lesmateriaal:

- <https://jeugdjournaal.nl/artikel/2306496-hoe-vervuilend-is-nieuwe-kleding.html>
- <https://www.greenpeace.org/nl/lesmaterialen/kleding-en-gif/>
- <https://www.voordewereldvanmorgen.nl/van-fast-fashion-naar-slow-fashion>

Voor meer informatie over het thema duurzaamheid of andere lesideeën:

- [Dag van de Duurzaamheid Onderwijs](#)
- <https://wikikids.nl/Duurzaamheid>
- [Leren over duurzaamheid: 4 praktische tips](#)
- [15 x lesideeën Duurzaamheid](#)
- [Greenpeace lesmaterialen](#)
- Dit is een goed gidsje voor een betere wereld (jeugdeditie) - Marieke Eyskoot
- Voorbeelden van maatschappelijk-technologische vraagstukken op het gebied van duurzaamheid, zie blz. 66 van:
[https://files.m9.mailplus.nl/user3900635/1475/Praktijkboek%20B%C3%A8ta%20en%20technologie%20in%20burgerschapsonderwijs%20\(digitaal\).pdf](https://files.m9.mailplus.nl/user3900635/1475/Praktijkboek%20B%C3%A8ta%20en%20technologie%20in%20burgerschapsonderwijs%20(digitaal).pdf)
- <https://www.wwf.nl/jeugd/educatie>
- http://www.juniorbetacanon.nl/pdf/lessuggesties_jbc.pdf
- https://www.techyourfuture.nl/files/downloads/Beta_Burgerschap/TYF%20Good_Practices_Principes_1_-_Maatschappelijk-Technologische_Vraagstukken.pdf
- <https://eneco-energieles.podium.nl/hoofdmenu/niveaukeuze>